

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

ויקהל-פקודי תשס"ט פרשת שבוע

על משמעת מים בניסן

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

שנת הירחים העברית, מתחילה בחודש ניסן כמו שנקרא במפטיר של השבת הקרובה. וז"ל הכתוב:
"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֹדֶשֶׁי הַשָּׁנָה" (שמות י"ב ב).

שנת השמש העברית מתחילה בחודש תשרי שא' בו נחשב כראש השנה, לשנים.

ננסה בדברינו השבוע להבין יותר לעומק את ההבדלים הרוחניים ששני החודשים הללו מייצגים. פסח-חג המצות הוא הרגל של חודש ניסן והרגל של חודש תשרי הוא חג הסוכות.

מים הם צורך חיים קריטי וגם סימן של חיים. ניתן לומר בוודאות כי ללא מים מציאות של חיים אנושיים, היא כמעט בלתי אפשרית.

באמצעות היחס למים ננסה להבין את ההבדל בין החגים.

ביום הראשון של חג הפסח אנו מפסיקים להתפלל "ותן טל ומטר לברכה" ואפילו גבורות גשמים אנו חדלים מלהזכיר. איסור חמץ שהוא איסור כרת (באכילת כזית ומעלה) הינו תוצאה של מפגש הקמח עם המים לזמן ארוך מחיי רגעים. המהדרין מקפידים לאפות מצות מחיטים שנשמרו ממוגע עם מים כבר משעת קצירה ורבים משלומי אמוני ישראל נוהגים להקפיד כי מצותיהם לא יבואו במגע עם מים גם אחרי האפייה ("שרויה").

הנס הגדול של יציאת מצרים מסתיים גם הוא ב"חרבה" - במעבר יבש בתוך ים סוף.

לעומת פסח, חג הסוכות הינו כל כולו ערגה ובקשה לקראת תפילת "חן חשרת מים":

- משמעות הנענועים של ארבעת המינים, הינם תפילה לשפע מים.

- הערבה גדלה על המים ועליו של ההדס כטיפות מים.

- חביטת הערבה ותפילות הושענא רבה גם הם קשורות לתפילה על המים.

- ניסוך המים על גבי המזבח, מצטרף לזמן החג, אל ניסוך היין של כל ימות השנה.

- שמחת בית השואבה היא המאורע המרכזי, מידי ערב, של שמחת החג.

אם כך, נוכל לסכם כי בחג הפסח אנו מתרחקים מהסימן האוניברסאלי של החיים - המים, ואילו בחג הסוכות אנו מדגישים אותו כמה שיותר. לכן אין זה פלא כי בפסח- חג המצות, אנו מתכנסים פנימה אל תוך הבית. אוכלים את הפסח בחבורה שהתכנסה פנימה אל עצמה ואין אפשרות לאכול את הפסח בשדה ולא ברחוב. אורחים שאינם מבני ברית לא ירגישו בנח סביב שלחן הסדר לא רק בגלל "שפך חמתך", אלא משום שגישתם תחסם אל שני המרכיבים המרכזיים של הערב, היין וקרבת הפסח.

בחג הסוכות אנו יוצאים אל הטבע, עוזבים את הבית הקבוע ואת הגנת מחיצותיו האיתנות ויושבים בסוכת ארעי, שכל כולה שתי דפנות והשלישית אפילו טפח. גם הגויים מוזמנים לחג עמנו חג זה והנביא זכריה אף מאיים בנבואתו על הגויים שלא יבואו לחוג עמנו חג זה בירושלים (זכריה יד).

עזרא הסופר, שחלק גדול ממפעלו הרוחני הוקדש להפרדת העם מבני נכר שהצטרפו אליו בתהליך הגאולה, בחר להתחיל את מסעו לארץ ישראל ולכינון המקדש מחדש בירושלים דווקא ברי"ח ניסן. וז"ל הכתוב:

"כִּי בָאָחַד לְחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן הוּא יִסַּד הַמַּעֲלָה מִבְּבֵל" (ז' ט).

בבחירת תאריך זה מדגיש עזרא הסופר את הכיוון הרוחני של ההתבדלות.

לעומתו שלמה המלך הקפיד לחגוג את חנכת המקדש, דווקא בחג הסוכות (מלכים א' ח' ב), כדי להדגיש את האוניברסאליות של המקום. גם בני הניכר הוזמנו להתפלל בבית אשר בנה שלמה, כמשכן לשכינה.

הבה נאחל לעם ישראל כי יזכה לחוג את היציאה לחירות, אל החופש, בחודש ניסן הבא עלינו לטובה, כך יבואו לידי איזון נכון, שני הכוחות של ההתכנסות פנימה וההשפעה החוצה.

לעיני רבי יעקב
בן אברהם ועיישה סבג

לעיני הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלבי"ע ט' כסלו תשס"ט

ERETZ HEMDAH
5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר
רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט www.yeshiva.org.il

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

יט' - כה' אדר, בבא קמא דפים עז-פג

גנב לעומת גזלן

הרב עופר לבנת

השבוע בדף היומי (עט:) הגמרא עוסקת בשאלה מתי האדם מוגדר כגנב ומתי הוא מוגדר כגזלן. לשאלה זו ישנה חשיבות מרובה כיוון שרק הגנב משלם כפל, כפול מה שגנב. אך את הגזלן, התורה חייבה להשיב מה שגזל, אך לא הענישה אותו מעבר לכך.

באופן כללי, רואים בגמרא שההבדל הבולט בין גנב לגזלן הוא שגנב פועל בסתר לעומת גזלן שפועל בגלוי. הגמרא רואה בכך גם את הסיבה שהתורה החמירה יותר עם הגנב:

"שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי: מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן? אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה עבד לכבוד קונו". כלומר הגזלן, כשם שאינו חושש מכך שהקב"ה רואה אותו, כך גם אינו חושש מבני אדם שרואים אותו. אך הגנב, אינו חושש מכך שהקב"ה רואה אותו אך הוא חושש מבני אדם שיראו אותו, לכן עונשו חמור יותר.

מאפיין נוסף של פעולת גזלה לעומת פעולת גניבה, כפי שעולה מהגמרא הוא, שהגזלן לוקח בחזקה. מאפיין זה מוכח מכך שהגמרא מביאה דוגמה לגזלה מסוף ספר שמואל (שמואל ב כג, כא) שם מתוארת גבורתו של בניהו בן יהוידע, שגזל חנית מיד איש מצרי והרג אותו בחניתו שלו. הכתוב מגדיר זאת כ"גזילה", וז"ל: "וַיִּגְזַל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיַּהַרְגֵהוּ בַּחֲנִיתוֹ".

גם הרמב"ם (גניבה א, ג, ועיינין גם גזלה א, ג, גניבה ז, יא) כאשר הוא מגדיר את ההבדל בין גנב לגזלן מציין את שני ההבדלים הללו, שהגזלן, בניגוד לגנב, פועל א. בגלוי ב. בחזקה. השאלה היא מהו ההבדל המהותי, בין גניבה לגזלה, היות המעשה גלוי, או השימוש בכוח?

מו"ר הרב נחום אליעזר רבינוביץ' בפירושו "יד פשוטה" על הרמב"ם (גניבה א, ג) מסביר שההבדל בין גנב לגזלן הוא בטקטיקה שהם משתמשים, כדי לקחת את ממון הזולת. כל אדם באופן טבעי שומר על ממון, כך שאחרים לא ייקחו אותו ממנו. ישנן שתי שיטות בהם אדם יכול להשתמש, כדי לקחת ממון של אחר. שיטה אחת היא לעשות זאת בלא שהבעלים ישים לב וכך לא יוכל להגן על ממונו. השיטה השנייה היא לפעול בכוח ולכן למרות שהבעלים מודע לכך שלוקחים את ממונו, עקב הכוח הרב שמופעל נגדו הוא לא מצליח להגן על ממונו. זהו בעצם ההבדל בין גנב לגזלן. השיטה הראשונה היא של הגנב ולכן הוא חייב לפעול בסתר. השיטה השנייה היא של הגזלן, ולכן אין הוא חושש לפעול בגלוי.

נמצא שמוקד ההבדל בין גנב לגזלן הוא שהגזלן פועל בחזקה, וכתוצאה מכך הוא גם עושה זאת בגלוי כיוון שאינו זקוק להסתתר. לעומת זאת, הגנב אינו פועל בחזקה, ולכן הוא חייב לפעול בסתר כדי שלא יעצרו בעדו מלבצע את זממו.

לפי ההבנה הזאת נוכל להבין טעם נוסף לכך שהתורה החמירה יותר עם הגנב מאשר עם הגזלן. הרמב"ם מסביר במורה נבוכים (חלק ג פרק מא):

"אבל מה שאין הגזלן מתחייב שום דבר נוסף על דרך הקנס... הוא מחמת מיעוט מציאות הגזל, כי פגע הגניבה יותר מצוי מן הגזל, כי הגניבה אפשרית בכל מקום, והגזל לא יתכן בתוך הערים כי אם בקושי. ועוד שהגניבה אפשרית בדבר הגלוי ובדבר שנהירו להסתירו ולשמרו, והגזל אינו אפשרי אלא בדבר שהוא נראה וגלוי, ואפשר לאדם להשמר מן הגזלן ויזהר ויתכונן לו ואי אפשר כיוצא בכך עם הגנב. ועוד שהגזלן ידוע ואפשר לתבעו ולהשתדל להחזיר מה שלקח, אבל הגנב אינו ידוע. ולכן מחמת כל הסיבות הללו דן את הגנב בקנס ולא דן כן את הגזלן. נמצא שגם מבחינת צורך החברה למנוע גניבה וגזלה ישנו יותר צורך למנוע גניבה ולכן התורה החמירה יותר עם הגנב.

שער לדין

בחודשים הקרובים יתפוס מדור "שער לדין" את מקומו של המדור משפט והלכה – משפטי שאול / הלכה פסוקה.

המדור "שער לדין" יעסוק בסוגיות יסוד במשפט העברי ויפתח לציבור הרחב פתח להבנת מושגי יסוד בתחום עבודת בית הדין על פי דין. בכך נבנה נדבך נוסף בקירוב משפט התורה לליבו של הציבור הרחב.

"זכית קטן"

הרב אורי גנץ

בגליון זה נעסוק בשאלת תוקף קניינו של קטן – מדאורייתא או מדרבנן? מצאנו בענין זה סתירה לכאורה בין שני מקורות בגמרא.

במשנה (גיטין נט:): נאמר: "מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם משום גזל משום דרכי שלום, ר' יוסי אומר – גזל גמור". ובגמרא שם (סא.) מבאר רב חסדא שגם לפי ר' יוסי זהו גזל מדרבנן, כיוון שמדאורייתא חרש שוטה וקטן אינם קונים את המציאה (משום שאינם בני דעת), ודעת תנא קמא שאפי' מדרבנן אין זה ממש שייך לקטן, אלא שיש איסור עצמאי (פחות חמור מגזל) של דרכי שלום לקחת את המציאה מהקטן. וכך הלכה. מכל מקום, ברור לכולי עלמא שאין לקטן זכיה מן התורה. לעומת זאת, בהמשך מסכת גיטין (סד:): "אמר רב יהודה אמר רב אסי: צרור וזורקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים". כלומר כאשר יש לקטן דעת להבחין בין דבר בעל ערך לדבר שאינו בעל ערך הריהו זוכה לעצמו, אך עדיין אינו יכול להיעשות שליח לזכות לאחרים. בהמשך הסוגיה הגמ' מנסה להביא קושיות על דברי רב אסי ואחת מהראיות עוסקת בדיני פדיון מעשר שני (שהוא דין מדאורייתא).

לא נביא את הראיה, אך מעצם הבאת ראיה מדינים דאורייתא לגבי המימרא של רב אסי – מוכח שגם רב אסי התייחס לדין דאורייתא, ביחס לקנינו של הקטן.

על סמך הוכחה זאת כתבו תוס' במסכת סנהדרין (סח: ד"ה "קטן") שהדין של צרור וזורקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו – הוא מדאורייתא, והקשו, מהו ההבדל מדין מציאת קטן שאינה מן התורה?

תוס' תירצו: "דעת אחרת מקנה – שאני". כלומר: במימרא של רב אסי מדובר על מתנה שמקנה אדם אחר לקטן ואז מועיל הקנין מדאורייתא.

כך נראה גם בדברי הרמב"ם בהלכות זכיה ומתנה (פ"ד ה"ז) פסק "קטן שנותנים לו צרור וזורקו אגוז ונטלו, זוכה לעצמו". ובהלכות גזילה ואבידה (פ"י ה"ב) פסק: "מציאת חרש שוטה וקטן יש בה גזל, מפני דרכי שלום".

משמע מהקשר ההלכות שזהו הבדל בין מתנה למציאה. וכ"כ המגיד משנה בפירושו להל' מתנה שם. אולם הש"ך (סימן רמ"ג סק"ו) חולק על כך וסובר שאין סברה לחלק כאשר "דעת אחרת מקנה" ולכן הוא מחלק אחרת. מה שאמרו שמציאת קטן היא משום דרכי שלום – אין זה אלא בקטן הפחות מגיל "צרור וזורקו אגוז ונטלו", אך אם כבר הגיע לגיל זה, מציאתו שייכת לו מדאורייתא.

סברתו של הש"ך ברורה. הרי רב אסי נתן לנו קריטריון להגדרת הדעת של קטן לצורך קנינים – "צרור וזורקו אגוז ונטלו". ואם דעת כזאת מספיקה לקנין – מדוע לא תספיק גם לקניית מציאה?

ננסה לבאר את סברת תוס'. האחרונים מבארים שבכל קנין ישנו צורך בדעת שתחיל את הקנין. ולענין זה אין דעת לקטן עד גיל שלוש עשרה שאז הוא מוגדר בן דעת, ולכן אין הוא קונה מציאה מן התורה. אלא שכאשר יש דעת מקנה (במתנה) – אז אין צורך בדעתו של הקטן, משום שישנה כבר דעת המקנה המחוללת את הקנין, ולכן במתנה אי"צ דעת קונה, ומועילה מן התורה גם לקטן.

אם כך – מדוע לא תועיל מתנה גם לתינוק שלא הגיע ל"צרור וזורקו...?"

התשובה היא שבקטן כזה אין כלל מעשה קנין. החזקתו של קטן את החפץ בידי קונה לו מדין קנין "יד", "משיכה" או "הגבהה", אך קטן שאינו בגיל "צרור וזורקו..." – אין כל משמעות להחזקתו, ואין היא מהווה מעשה קנין.

קצות החושן (רמ"ג סק"ה) מביא מקור נוסף ליתרון בין דעת אחרת מקנה. כלל נקוט בידינו "העובר בנכסי הגר (שמת), ונכסיו הפקר שהרי אין לו יורשים) וסבור שלו הן – לא קנה" (יבמות נב: שו"ע חו"מ סי' עכ"ה סעיף כ"ה).

כלומר אדם עשה מעשה קנין (חזקה) בנכסי הפקר, אך לא כוון לקנותם משום שהיה סבור שהם כבר שלו – אינו קונה, משום שלא היתה כאן כוונת קנין.

אולם הראב"ד חידש שדין זה נאמר דווקא לגבי זכיה מההפקר, אך כאשר יש דעת אחרת מקנה (והמקנה מתכוון שהשני יקנה) מועיל מעשה הקנין של הקונה אעפ"י שהיה סבור שהשדה כבר שלו. (והובאו דברי הראב"ד בחידושי הרשב"א לבי"ב מא.).

הסברה היא כמו שביארנו, שכיון שיש כאן דעת מצד המקנה – אין צורך בדעת הקונה, ומספיק מעשה הקנין בלי הכוונה.

משפטי שאול

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור. מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

רוצים לפתור בעיות עלפי ההלכה ובמסגרת החוק?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל" טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

Texas, USA

טקסס, ארה"ב
מרחשוון תשס"ו

כללי קדימה באמירת קדיש, מינוי כשליח ציבור ועלייה לתורה

שאלה

לפי ההלכה, מה סדר הקדימות לעניין אמירת קדיש, מעבר לפני העמוד ועלייה לתורה של אבל בשלושים, אבל תוך י"ב חודש וביום השנה:

- מי קודם לעניין מעבר לפני העמוד וקבלת עלייה לתורה?
- האם לחברות בקהילה יש השפעה על סדר הקדימויות?
- האם למי שיש "יארציט" על חמיו או חמותו או על סביו וסבתו יש קדימות?
- אם לבית כנסת יש מנהג להחשיב "יארציט" על חמיו או חמותו, האם יש לכך השפעה על סדר הקדימות? אם כן, האם זה נותן ל"יארציט" זה מעמד כ"יארציט" על הורה?

תשובה

בכל ההלכות האלה, הכללים הראשונים הם "דרכיה דרכי נעם" ו"האמת והשלום אהבו".
הסדר נקבע על-פי כללים אלה:

- המנהג היום בדרך-כלל הוא שכל החייבים אומרים קדיש יחד¹. לכן, לעניין אמירת קדיש אין משמעות לסדר הקדימויות.
- לגבי קדימות לעבור לפני העמוד כש"ץ הסדר הוא כדלהלן:
 - בן על הוריו קודם לכל החייבים האחרים. אם יש שני אבלים על הורה, מי שבתוך שבעה קודם לתוך שלושים, תוך שלושים קודם ל"יארציט"², "יארציט" קודם ליום הפסקה ויום הפסקה קודם לתוך י"א חודש^{3,4,5}.
 - שאר בן, יש עניין לתת לנכד להתפלל על סבו^{6,7}, וכן לחתן להתפלל על חותנו⁸.
 - נכד קודם לחתן, אלא אם יש מנהג מיוחד באותו מקום לגבי חתן⁹.
 - חבר הקהילה קודם למי שאינו חבר¹⁰ כאשר שניהם באותה רמת חיוב¹¹, אלא אם יתקנו תקנה אחרת¹².

ג. לגבי עלייה לתורה, נהגו שה"יארציט" עולה לתורה ביומו או לפניו¹³, וכן בשבת שלפני כן עולה למפטיר¹⁴. אם יש שניים, הקודם לעניין תפילה, כפי שנתבאר, קודם גם לעניין עלייה.
הרמ"א כתב שאבל עולה למפטיר^{15,16}.

¹ מנהג זה נזכר בשו"ע (יו"ד סי' שעו, ב"פתחי תשובה" ס"ק ו) ויפה נהגו כדי למנוע מחלוקת. אמנם יש מקומות שנהגו שרק אחד אומר קדיש; במקרה כזה מסדרים תורנות בין האבלים.

² אמנם בש"ך (שו"ע יו"ד סי' שעו ס"ק ח) הובאה דעת ה"מנהגים" ש"יארציט" קודם לשלושים, וכן פסק הרב גדליה שוורץ, אבל בש"ך (שם) וכן ב"ביאור הלכה" (או"ח סי' קלב) ובי"ג ש"ח (פרק ל) פסקו ששלושים קודם ל"יארציט", ועיין לקמן בהערה 12, שמומלץ לפצל את התפילה במקרה כזה, כיוון ששלושים קודם ל"יארציט" אך אינו דוחה אותו לגמרי.

³ יש שנהגו לומר קדיש גם בחודש הי"ב, ואז דינם כמו בתוך י"א חודש. ועיין "שדי חמד" (מערכת אבלות קסב).

⁴ שו"ע (יו"ד סי' שעו סעי' ד ברמ"א), ש"ך (ס"ק ח) ו"ביאור הלכה" (או"ח סי' קלב).

⁵ בן על הוריו בתוך י"א חודש קודם ל"חייבים" אחרים, אפילו הם תוך שבעה, שעיקר הקדיש נתקן בן על הוריו. בקדיש ובתפילה לפני העמוד של בן על הוריו יש תועלת גדולה לנשמת ההורים, כמו שמוכח מהזהר (סוף פ' אחרי מות), הובא ב"כ לא ב"ו והוזכר ב"בית יוסף" (יו"ד סי' שעו) לגבי קדיש ומפטיר. וכן מובא בגמרא (סנהדרין קד ע"א): "ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא" – בן יכול לזכות את נשמת אביו, ולא להיפך. אמנם מהתוספות (סוטה י ע"ב ד"ה דאייתיה) מובא "שאבא לא מזכי ברא" אין זה מוחלט – אחרת אין מקום כלל לומר קדיש או ללמוד משניות לעילוי נשמת אחר, אלא אם זה בן על הוריו. ויש להעיר שבגמרא בסנהדרין אין מדובר דווקא בקדיש, ובאמת כתב ב"קיצור שולחן ערוך" (סי' כו): "אע"פ שאמירת הקדיש והתפילות מועילות להאבות, מ"מ אין אלו העיקר אלא העיקר הוא שהבנים ילכו בארח מישור". כיוון שמצאנו שיש תועלת לנשמה, יש חיוב של כיבוד הורים באמירת הקדיש ובתפילה, מה עוד שגם נהגו כך.

⁶ "פתחי תשובה" (שו"ע יו"ד סי' שעו ס"ק ז).

⁷ עיין ב"פתחי תשובה" (יו"ד סי' שעו ס"ק ד), שאם שני ההורים חיים לא יאמר קדיש. ועיין "מטה אפרים" (דיני קדיש יתום שער ד סעי' ה, ו).

⁸ "פתחי תשובה" (שם) וכן ב"שדי חמד" (כרך ו מערכת אבלות קנט).

⁹ לגבי חתן ונכד, שניהם חייבים בכבוד החותן והסבא הנפטרים (עי' יו"ד סי' רמ סעי' כד בשו"ע וברמ"א), אבל מצד התועלת לנשמה, חתן לחותנו איננו קרוב יותר מאב לבנו, שהרי "אבא לא מזכי ברא" – לעומת נכד לסבו, שעליו נאמר ש"בני בנים הרי הם כבנים" (יבמות סב ע"ב). ואמנם, עיין ב"בית הלל" (יו"ד סי' שעו), שלדעתו כלל זה נאמר דווקא לגבי מצוות "פרו ורבו".

ועיין עוד בגמרא (קידושין ד.), שם נזכר עניין "בני בנים הרי הם כבנים" ללא קשר למצוות "פרו ורבו". ועיין עוד שם ב"פתחי תשובה" (סי"ק ז) לגבי בן הבת, ועיין עוד בשו"ע (יו"ד סי' רמ סעי' כד) ובביאור הגר"א (שם סי"ק לד) וב"יד אברהם" לגבי חיוב בן הבת בכבוד סבו. ומסתבר שזה דומה ל"ברא מזכי אבא", ולכן יש מקום לומר שנכד קודם לחתן. וכן עיין ב"שדי חמד" (מערכת אבלות קנח וקנט), שנראה מדבריו שעדיפים נכדים על סבם מאשר חתן על חותנו. אמנם, אם באותו מקום נהגו בחתן (כשאיין בן לנפטר) מנהג מיוחד, ייתכן שיקדים לנכד, שכבר כתב ברמ"א (יו"ד סי' שעו סעי' ד): "והולכים בכל זה אחר המנהג", אבל ודאי שלא ישווה לבן, שאין בזה שום טעם.

¹⁰ פסק הרמ"א (שו"ע יו"ד סי' שעו): "ואם נכרי הוא כאחד מבני העיר לעניין קדיש זה, הולכים אחר המנהג". ובש"ך (שם סי"ק יא) כתב שיש מקומות חלוקים במנהגיהם. אמנם ב"ביאור הלכה" (או"ח סי' קלב) נקט בפשטות שתושב קודם לאורח, ועוד כתב שם: "אם קבוע בבית הכנסת אחר ובא להתפלל – גרע מאורח, מכיון שיש לו מקום אחר".

¹¹ ש"ך (שו"ע יו"ד סי' שעו סי"ק יג) ועיין עוד ב"ביאור הלכה" (שם).
¹² "דרכי משה" (טור יו"ד סי' שעו אות ט): "לגבי תפילה, הכל ברצון הקהל" (בשונה מקדיש), ולכן יכולים הרב והגבאים כנציגי הקהל להחליט על קירוב אורחים או ריחוקם כראות עיניהם (ואולי יחלקו בין אורח של חבר לאורח סתם). אמנם מן הראוי שלא לדחות אורחים לגמרי, שהרי מדובר בגמילות חסדים עם החיים ועם המתים, ויש לנהוג ברגישות. לפעמים יש מקום לחלק את התפילה ולתת מ"אשרי" (השני) לחיוב אחר. אפשרות כזו הובאו ב"ביאור הלכה" (או"ח סי' קלב), והיא מומלצת בעיקר כשיש "יארציט" ושלשים, שהשלשים קודם ("גשר החיים" פרק ל ז), וכן כשיש חבר ושאינו חבר. ועיין ב"פתחי תשובה" (שם סי"ק ז): "כל מי שאומר קדיש שמגיע לחברו לא הועיל לעצמו ולא הפסיד לחברו, דמ"מ עולה לנשמת מי ששייך לו".

¹³ "לבוש" (או"ח סי' קלג). ועיין ב"משנה ברורה" (שו"ע או"ח סי' קמז סי"ק ז), שאם יש שניים, ביום אחד, יקבל אחד מהם הגבהה.

¹⁴ "ברכי יוסף" (או"ח סי' רפד סי"ק א).

¹⁵ שו"ע יו"ד (סי' שעו סעי' ד), ולא נהגו בזה בכל המקומות (מחוסר ידיעה או מסיבות טכניות), וראוי שיעלה מדי פעם. ומסתבר שאינו דוחה "יארציט", אף שאבל מובא ברמ"א ו"יארציט" לא – כיוון שבזה נהגו ובזה לא נהגו כל-כך.

¹⁶ לגבי קדימיות של בעלי שמחות לסוגיהם, עיין בשו"ע (או"ח סי' קלו, וב"ביאור הלכה" שם).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א' - ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי השלחן ערוך תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"יתורת חיים".

מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש!!! שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 400 ₪ במקום 480 ₪

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

